

DOI: 10.7251/GFP1505138Z

UDC: 616.89:613.8

Originalni naučni rad*Datum prijema rada:*
14. maj 2015.*Datum prihvatanja rada:*
2. jun 2015.**Karakteristike ličnosti zavisnika od alkohola kao smjernice za izricanje vrste mjere obaveznog liječenja**

Rezime: Istraživanje je sprovedeno na Odjeljenju za bolesti zavisnosti Klinke za psihijatriju Banja Luka tokom tokom 2011/2012. Obuhvaćene su dvije skupine ispitanika. Jedna skupina je eksperimentalna N (50) koju čine zavisnici o alkoholu koji su počinili krivičnog i prekršajnog djela a druga je kontrolna N (50) koju čine zavisnici o alkoholu koji nisu počinili ovih djela. Počinio djela nasilja u porodici se često liječe na Klinici za psihijatriju po izrečenoj mjeri od strane Suda.

Cilj istraživanja je bio proučavanje svojstava ličnosti zavisnika od alkohola sa ovih stanovništva:1)Kakve su specifičnosti ličnosti zavisnika od alkohola počinioa krivičnih i prekršajnih djela i zavisnika od alkohola koji nisu počinili krivičnih i prekršajnih djela. 2)Da li karakteristike ličnosti zavisnika od alkohola mogu biti uzete u obzir kod sačinjavanja terapijskih smjernica u prevenciji recidiva kriminogenog ponašanja i predlaganja mogućeg načina sankcionisanja kroz pravni sistem

Rezultati istraživanja su pokazali da počinioa krivičnoga djela se od nepočinioa razlikuju po tome što se ranije počinju opijati, što imaju statistički značajnu razliku po brojnim kategorijama sociopatoloških obilježja u smislu problema u školi, sukoba sa zakonom, sukoba unutar porodice, i češće ispoljavaju agresivnost.. Analizom karakteristika ličnosti nalazi se statistička značajnost na subskali psihopatske devijacije za počinioce. Kategorija počinioa je značajno impulsivnija od nepočinioa po sve tri komponente impulsivnosti: kognitivna, motorna i rasutost pažnje.

U zaključku: Sve naprijed navedeno upućuje na potrebu rane prevencije pijenja alkohola i rad sa rizičnom populacijom . S druge strane potrebna je bolja sekundarna prevencija gdje osim liječenja zavisnosti o alkoholu grupa počinioa ima potrebu i za psihosocijalnim tretmanom kontrole srdžbe.

Ključne riječi: struktura ličnosti, zavisnici od alkohola, vrsta mjere obaveznog liječenja

*Doc. dr sc. med.***Nera Zivlak-Radulović**

*Fakultet pravnih nauka,
Panevropski univerzitet
Apeiron Banjaluka, BiH
i specijalista psihijatrije,
subspecijalista sudske
psihijatrije Klinika za
psihijatriju, Univerzitetska
bolnica Klinički centar Banja
Luka*

UVOD

Prije pregleda istraživanja na zadatu temu želim navesti da je ona samo sastavni dio puno veće problematike koja se

zove nasilje i koja ima razne oblike, uzroke i posljedice. S promjenama u našem okruženju koje se dešava posljednjih godina date su puno veće mogućnosti za suočavanje sa ovom problematikom prije svega zakonske. Brojke koje su nekada bile tamne kada je u pitanju ova problematika postaju svjetlije, sve češće spoznajemo da se nasilje dešava u našem okruženju. Međutim kada ga spoznamo veoma je bitno da na vrijeme reagujemo, da pružimo prava rješenja jer je to jedini način da se taj krug nasilja prekine. Saznanje o nasilju nije samo radi spoznaje već i radi nalaženja načina za njegovo rješenje.

Kada je u pitanju alkoholizam kao uzrok nasilja postoje veoma dobri načini za njegovo rješavanje nekad manje nekad više uspješni pa je neophodno da nađemo način za rješavanje i onih manje uspješnih. Psihijatrija odnosno njena uža grana adiktologija pruža mogućnosti za razrješavanja tretmana i onih manje uspješnih uz dobru pripremu i dijagnostiku. Ukoliko je i početak razrješavanja problematike nasilja u zakonu kada je u pitanju problem alkoholizma onda je nepobitno da i struka mora dati smjernice kako dalje. Potrebno je dati preporuke zakonu kako bi bilo najbolje postupiti kada su u pitanju zavisnici o alkoholu počinioci krivičnih i prekršajnih djela. S jedne strane treba spriječiti recidiv bolesti a s druge strane napraviti specijalnu prevenciju da ne bi došlo do ponovnog počinjenja krivičnog i prekršajnog djela nasilja u porodici.

U Republici Srpskoj usvojen je 2005 godine Zakon o zaštiti od nasilja u porodici koji teži da žrtvama pruži zaštitu primjenom niza zaštitnih mjera kao što su udaljenje počinioca iz stana, kuće ili drugog stambenog prostora, obavezni psihosocijalni tretman i obavezno liječenje zavisnosti od alkohola i opojnih droga.^{1,2}

Pravilnik o načinu i mjestu sprovođenja zaštitne mjere obaveznog liječenja zavisnosti od alkohola podrazumjeva da Centar za socijalni rad izradi plan, prati njeno sprovođenje, obavještava o tome Sud koji je mjeru izrekao i vodi evidenciju. Pravilnik navodi da se ova mjera može sprovoditi u centrima za mentalno zdravlje, psihijatrijskim odjeljenjima opštih bolnica, psihijatrijskim Klinikama, specijalizovanim odjeljenjima za liječenje zavisnosti od alkohola.³

Eksperti Savjeta Evrope su predložili da članice treba da preduzmu neophodne zakonodavne ili druge mjere za osnivanje i podršku programa za rad sa učiniocima koji imaju za cilj sprečavanje ponavljanja krivičnog djela. Kao minimum sve relevantne institucije trebalo bi da izrade smjernice za međusobnu saradnju kroz protokole i sporazume. Preporuka sudijama bi trebala biti izricanje zaštitnih mjera po hitnom postupku zbog bezbjednosti i dobrobiti žrtve a nakon toga i mjere obaveznog liječenja i psihosocijalnog tretmana. Saznanja kojima raspolažu Centri za socijalni rad treba koristiti kako bi se odredila adekvatna zaštitna mjera. Znanja zdravstvenih institucija po pitanju procjene same ličnosti i odgovarajuće vrste tretmana za počinioca su nezaobilazni dio procjene.

¹ *Zakon o zaštiti od nasilja u porodici*, Službeni glasnik Republike Srpske broj 118/05 (stupio na snagu 1 januara 2006 godine).

² *Izmjene i dopune Zakona o zaštiti od nasilja u porodici*, Službeni glasniku RS broj 17 /08 (stupio na snagu 6 marta 2008 godine).

³ *Pravilnik o načinu i mjestu sprovođenja zaštitne mjere obaveznog liječenja zavisnosti od alkohola i opojnih droga*, Službeni glasnik Republike Srpske broj 97/2006.

Program intervencije u slučaju nasilja u porodici treba da se zasniva na primjeru dobre prakse i rezultatima istraživanja o najdjelotvornijim načinima rada sa učiniocima. Programi treba da utiču na učinioce da prihvate odgovornost za svoje postupke i preispitaju svoje stavove.⁴

Prateći dešavanja u našem okruženju kada je u pitanju nasilje u porodici željela sam da ovaj rad bude doprinos razumjevanju problematike nasilja u porodici pogotovo sa aspekta razumjevanja same ličnosti koja ima razvijen sindrom zavisnosti o alkoholu. Razumjevajući samu ličnost postizemo izvjesnu prednost u mogućnosti individualizacije i prilagođavanja tretmana zbog poboljšanja mogućnosti uspješnosti terapijskog tretmana. Uspješan terapijski tretman smanjuje mogućnost recidiva zavisnosti a samim tim i ponovno počinjenje nasilja u porodici.

METODE RADA

Istraživanjem su bile obuhvaćene dvije skupine ispitanika liječenih na Klinici za psihijatriju. Studija je bila prospektivna i trajala je godinu dana. Prva skupina ispitanika je bila eksperimentalna (N= 50) i nju su sačinjavali zavisnici o alkoholu koji u anamnezi imaju podatak da su ispoljavali kriminogeno ponašanje nasilja u porodici. Druga skupina je bila kontrolna skupina (N= 50) a sačinjavali su je zavisnici o alkoholu kod kojih u anamnezi nije bilo podataka da su ispoljavali nasilje u porodici. Ispitivane grupe su bile ujednačene, a isključeni su drugi psihijatrijski poremećaji koji bi mogli uticati na krajnje rezultate.

Korišteni mjerni instrumenti su bili: strukturisani uputnik za alkoholnu anamnezu, upitnik za procjenu sociopatskog ponašanja, MMPI sklala i Baretova skala impulsivnosti.^{5,6,7}

Cilj istraživanja je bio da se utvrdi:1) Kakve su specifičnosti ličnosti zavisnika od alkohola počinioca krivičnih i prekršajnih djela i zavisnika od alkohola koji nisu počinioci krivičnih i prekršajnih djela. 2) Da li karakteristike ličnosti zavisnika od alkohola mogu biti uzete u obzir kod sačinjavanja terapijskih smjernica u prevenciji recidiva kriminogenog ponašanja i predlaganja mogućeg načina sankcionisanja kroz pravni sistem

U obradi podataka su korišteni različiti statistički postupci. Deskriptivna analiza je korištena za pregled uzorka. Razlika između ispitanika koji su počinioci nekog krivičnog djela i onih koji to nisu kod različitih varijabli sociopatskog ponašanja analizirana je hi-

⁴ Council of Europe (homepage on the internet). Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence 2011. (updated 2011 May 5 ; cited 2013 Aug 15). Available from: www.conventions.coe.int/Treaty/EN/treaties/html/210.htm

⁵ Primjenjena skala je preporučena za upotrebu u psihijatrijskim istraživanjima od skupine eksperata SZO. Kriteriji za procjenu sociopatskog ponašanja korišteni su iz priručnika Goodwina i Guzea „ Dijagnostički kriterijumi za upotrebu u psihijatrijskim istraživanjima“

⁶ *Minnesota Multifactor Personality Inventory (MMPI-202)*, za procjenu ličnosti. Od kad je nastao MMPI je doživio brojne modifikacije pa se danas uglavnom koristi MMPI-202 koji je i ovdje korišten. Ovaj test se sastoji od 202 itema kojima je obuhvaćen prostor od 8 patoloških karakteristika ličnosti a ujedno sadrži i tri kontrolne skale.

⁷ Baretova skala impulsivnosti je samoopisni inventar ličnosti koji se koristi za procjenu konstrukata impulsivnosti.

kvadrat testom i to samo ako je ta značajnost manja od 0,05. Postojanje razlike između počinioca i nepočinioca na skali impulsivnosti analizirano je analizom varijanse.

REZULTATI

U obrazloženju rezultata navodim samo neke od dobijenih rezultata. Procjenom kroz skalu sociopatskog ponašanja dobijeni su neki od sljedećih rezultata:

Tabela 1. Tužba zbog fizičkog obračunavanja

Tužba zbog fizičkog obračunavanja	Ispitivana grupa		Total
	Nepočinioci	Počinioci	
Da	N	0	26
	%	0,0%	52,0%
Ne	N	50	24
	%	100,0%	48,0%
Total	N	50	50
	%	100,0%	100,0%

Tabela broj 1 pokazuje da je kod počinioca nasilja u porodici tužba zbog fizičkog obračunavanja prisutna u 52,0 % slučajeva dok kod nepočinioca nije bila prisutna.

Tabela 1.1. Chi-Square Tests

V	df	P
35,135	1	0,000

Tabela broj 1.1 pokazuje da postoji statistički značajna razlika između grupe počinioca i nepočinioca kad je u pitanju kategorija tužbe zbog fizičkog obračuna. (V= 35,135, df = 1, **p = 0,000**). **P < 0,01 < 0,05**.

Tabela 2. Remećenje javnog reda i mira

Remećenje javnog reda i mira	Ispitivana grupa		Total
	Nepočinioci	Počinioci	
Da	N	0	17
	%	0,0%	34,0%
Ne	N	50	33
	%	100,0%	66,0%
Total	N	50	50
	%	100,0%	100,0%

Tabela broj 2 pokazuje da je remećenje javnog rada i mira prisutno kod počinioca u procentu od 34 % a kod nepočinioca nije prisutno.

Tabela 2.1. Chi-Square Tests

V	df	P
20,482	1	0,000

Tabela br 2.1 pokazuje da postoji statistički značajna razlika između počinioca i nepočinioca u kategoriji remećenje javnog reda i mira. ($V = 20,482$, $df = 1$, $P = 0,000$)

Tabela 3. Upotreba nekog predmeta ili oružja

Upotreba nekog predmeta ili oružja		Ispitivana grupa		Total
		Nepočinioci	Počinioci	
Da	N	1	8	9
	%	2,0%	16,0%	9,0%
Ne	N	49	42	91
	%	98,0%	84,0%	91,0%
Total	N	50	50	100
	%	100,0%	100,0%	100,0%

Tabela broj 3 pokazuje da je upotreba nekog predmeta ili oružja prisutna kod nepočinioca u u procentu od 2,0 % dok je kod počinioca prisutna u 16.0 % slučajeva.

Tabela 3.1. Chi-Square Tests

V	df	P
5,983	1	0,014

Tabela 3 .1 pokazuje da postoji statistički značajna razlika između grupe počinioca i grupe nepočinioca kada je u pitanju kategorija upotreba nekog predmeta ili oružja u sukobu. ($V = 5,983$, $df = 1$, $P = 0,014$) $P < 0,05$

Tabela 4. 4 ili više saobraćajnih prekršaja?

Da li je bilo 4 ili više saobraćajnih prekršaja?		Ispitivana grupa		Total
		Nepočinioci	Počinioci	
Da	N	4	17	21
	%	8,0%	34,0%	21,0%
Ne	N	46	33	79
	%	92,0%	66,0%	79,0%
Total	N	50	50	100
	%	100,0%	100,0%	100,0%

Tabela broj 4 pokazuje da su kod počinioca u procentu od 34 % zastupljeni 4 ili više prekršaja a kod nepočinioca u procentu od 8,0 %.

Tabela 4.1. Chi-Square Tests

V	df	P
10,187	1	0,001

U tabeli 4.1 se vidi da postoji statistički značajna razlika između počinioca i nepočinioca kada je u pitanju kategorija 4 ili više saobraćajnih prekršaja. ($V = 10,187$, $df = 1$, $p = 0,001$) $P < 0,01 < 0,05$

Tabela 5. pokazuje istraživački uzorak prema MMPI testu:

t-test for Equality of Means							
MMPI	t	Df	p	MMPI	t	Df	p
l	0,872	98	0,385	pt	-,206	98	0,837
f	-1,159	98	0,249	sc	-1,433	98	0,155
k	0,667	98	0,506	ma	-,980	98	0,330
hs	0,483	98	0,630	si	0,020	98	0,984
d	-,961	98	0,339	an	-,235	98	0,815
hy	-,802	98	0,425	ag	-1,011	98	0,315
pd	-2,791	98	0,006	ci	-,921	98	0,359
pa	0,127	98	0,899				

Tabela 6. Istraživački uzorak prema Barretovoj skali impulsivnosti

Impulsivnost	t	df	p
Kognitivna impulsivnost	-2,373	98	0,020
Motorna impulsivnost	-2,881	98	0,005
Rasutost pažnje	-2,863	97	0,005

Tabela broj 5 pokazuje statistički značajnu razliku između grupe počinioca i nepočinioca kada su u pitanju crte ličnosti - psihopatska devijacija prema MMPI testu ($T = -2,791$, $pd = 98$, $P = 0,006$) $P < 0,01 < 0,05$.

Tabela broj 6 pokazuje da između ispitivane grupe počinioca nasilja u porodici i nepočinioca postoji statistički značajna razlika kada je u pitanju kategorija impulsivnosti prema Barettovoj skali i to kognitivna na nivou $P = 0,020$ ($P < 0,05$), motorna $P = 0,05$ ($P = 0,05$) i rasutost pažnje $P = 0,05$ ($P = 0,05$).

DISKUSIJA

U ispitivanoj grupi smo potvrdili sljedeće kategorije sociopatskog ponašanja:

U tabeli 1.1. postoji statistički značajna razlika između grupe počinioca i nepočinioca

kad je u pitanju kategorija tužbe zbog fizičkog obračuna. ($V = 35,135$, $df = 1$, $p = 0,0,00$). $P < 0,01 < 0,05$.

Opsežnija istraživanja nasilja u intimnim odnosima u Hrvatskoj proveli su Kovčo i Dundović a unutar navedenih istraživanja se djelimično obrađuje i alkohol kao jedan od uzročnika nasilnih intimnih odnosa. Savremene spoznaje u području kriminologije alkohol analiziraju kao značajan faktor ali ne i odlučujući.^{8,9}

Međunarodna studija koja je obuhvatila istraživanje u Čileu, Indiji, Egiptu i Filipinima po Jeyaseelan pokazala je da stalna upotreba alkohola od strane supruga ili partnera je bila rizičan faktor za fizičko nasilje u međupartnerskim odnosima i to u svim spomenutim zemljama.¹⁰

U tabeli 2.1. postoji statistički značajna razlika između počinioca i nepočinioca u kategoriji remćenje javnog reda i mira. ($V = 20,482$, $df = 1$, $P = 0,000$)

Tabela 3 .1 pokazuje da postoji statistički značajna razlika između grupe počinioca i grupe nepočinioca kada je u pitanju kategorija upotreba nekog predmeta ili oružja u sukobu. ($V = 5,983$, $df = 1$, $P = 0,014$) $P < 0,05$

Nedvojbena je povezanost alkohola i kriminalnog ponašanja. Prema DSM IV 1994: uzimanje alkohola je povezano s nezgodama, nasiljem i samoubistvom; polovina svih saobraćajnih nesreća dogodila se zbog pijanstva vozača ili pješaka; više od polovice svih ubica ali i njihovih žrtava bili su pijani u vrijeme ubistva.¹¹

U tabeli 4.1 se vidi da postoji statistički značajna razlika između počinioca i nepočinioca kada je u pitanju kategorija 4 ili više saobraćajnih prekršaja. ($V = 10,187$, $df = 1$, $p = 0,001$) $P < 0,01 < 0,05$

Sloan navodi da se vrlo često stanje akutne opijenosti sreće u saobraćajnim deliktima. Pijani vozači su češće mladi muškarci, često pritvarani i recidivisti sa mnogo nezgoda i nasilja, te nestabilnim emocionalnim karakteristikama ličnosti, impulsivni, hostilni i depresivni.¹²

Hubicka i Bergman su proveli istraživanje osobina ličnosti i mentalnog zdravlja kod alkoholisanih vozača recidivista. Među svim skalama koje su mjerile ličnost i psihijatrijski

⁸ Kovčo, I. (1996), Neke karakteristike ubojstava intimnih partnera u Hrvatskoj. Zagreb : *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*,; Vol.3:1.

⁹ Dundović , D. (2005). *Razlike u socioekonomskim, fenomenološkim i penološkim obilježjima počinitelje ubojstava intimnog partnera obzirom na spol počinitelja*. (magistarski znanstveni rad). Zagreb:Edukacijsko rehabilitacijski fakultet.

¹⁰ Jeyaseelan, L., et all. (2004) .World studies of abuse in the family environment: risk factors for physical intimate partner violence: Injury Control and Safety Promotion, 11:117-24.

¹¹ American Psychiatric Association. (1994). *Diagnostic and Statistical manual of mental disorders DSM IV*: Washington: DC.

¹² Sloan, F.A, Stont, E.M., Whetten- Goldstein , K, Liang L. (2000)..*Drinkers, drivers and bartenders: balancing privat choices and public accountability*. Chicago: University of Chicago Press.

komorbiditet utvrđeno je da je najčešći prediktivni faktor za budući recidiv za vožnju u pijanom stanju faktor depresije.¹³

Tabela broj 5 pokazuje statistički značajnu razliku između grupe počinioca i nepočinioca kada su u pitanju crte ličnosti - psihopatska devijacija ($T = -2,791$, $pd = 98$, $P = 0,006$) $P < 0,01 < 0,05$.

Skala psihopatske devijacije je skala koja mjeri emocionalnu nezrelost, impulsivnost i antisocijalno ponašanje i ovaj nalaz ukazuje na to da su to karakteristike koje mogu biti i prediktivni faktor za počinioce krivičnih djela.

Istraživanje koje su sproveli Poulouse i Srinivasan je pokazalo da postoji visoka prevalenca rizičnog ponašanja nakon epizode teškog pijenja u muških pacijenata sa sindromom zavisnosti od alkohola u čemu veliku ulogu igra i ličnost zavisnika.¹⁴

Uzimajući u obzir intraindividualne teorije o nasilju koji se odnose na nedostatke karaktera i ili utjecaja droga i alkohola kao uobičajenih činioca klinička literatura opisuje takve nasilnike kao nesigurne, ljubomorne, emocionalno zavisne i uhvaćene u zamku stereotipnih uloga koje im uslovljava njihov pol. Po Shepardu prisutan je visok udio zlostavljanja pod uticajem alkohola i droga ali se oni ipak smatraju pratećim elementima a ne neposrednim uzrokom porodičnog nasilja.¹⁵

Bailey i Taylor su našli interreakciju između crta ličnosti, konzumiranja alkohola i agresivnosti. U njihovom istraživanju studenti koledža s izraženijom crtom hostilnosti pokazali su iznenađujuće povećanje agresivnosti u odgovorima na provokaciju nakon konzumacije alkohola u odnosu na studente s manje izraženom crtom hostilnosti.¹⁶

Nakon utvrđene statističke značajnosti kroz MMPI testiranje a vezano za subskalu psihopatske devijacije koja je pokazala veću prisutnost impulsivnosti kod počinioca krivičnih djela takav nalaz smo potvrdili i kroz Barratovu skalu impulsivnosti. Ova skala je još jednom potvrdila svoje kvalitete jer se pokazala kao dobra u predikciji budućeg kriminogenog ponašanja kada je u pitanju forenzička populacija ovaj put iz grupe zavisnika o alkoholu.

¹³ Hubicka, B, Bergman, H. (2010). Personality traits and mental health of severe drunk drivers in Sweden. *Soc Psychiat Epidemiol.*, 45:723–731.

¹⁴ Poulouse, B, Srinivasan, K. (April 2009). High risk behaviours following alcohol use in alcohol dependent men. *Indian J Med Res* 129, pp. 376-381.

¹⁵ Shepard, M. (1993). Evaluating domestic abuse programs. In E. Pence and M. Paymar (Eds.), *Education Groups for Men who Batter: The Duluth Model*. New York: Springer. pp. 163-168.

¹⁶ Bailey, DS, Taylor, SP. (1991). Effects of alcohol disposition and human physical aggression. *Journal of Research in Personality* 25: 334-342. Tabela broj 6 je pokazala statistički značajnu razliku između počinioca nasilja u porodici i nepočinioca kada je u pitanju kategorija impulsivnosti i to kognitivna na nivou $P = 0,020$ ($P < 0,05$), motorna $P = 0,05$ ($P = 0,05$) i rasutost pažnje $P = 0,05$ ($P = 0,05$).

Postoji signifikantna veza između impulsivnosti kao dimenzije poremećaja ličnosti i kriminalnog ponašanja po Ruiteru i Greevenu.¹⁷

Belgijski istraživači Dom i saradnici ispitivali su crte ličnosti poput impulsivnosti i traženja uzbuđenja u osoba koje su rano započele sa uzimanjem alkohola i kod onih koji su započeli u odrasloj dobi. Oni koji su rano započeli, imaju veću težinu simptoma, viši nivo agresije i impulsivnosti.¹⁸

Impulsivnost ne povećava samo rizik uzimanja psihoaktivnih supstanci već i negativnih životnih događaja po Hayaki i saradnicima.¹⁹

Rezultati istraživanja pokazuju da je kod zavisnika od alkohola prisutna viša razina impulsivnosti i da je ova crta ličnosti često prisutna prije manifestacija vezanih sa alkoholom po Caspiju i saradnicima.²⁰

U istraživanju koje je sprovedeno od strane Haden i Shiva utvrđeno je da je impulsivnost fundamentalna komponenta psihopatologije i bitno svojstvo kada se razmatra forenzička populacija. Ova studija je procjenjivala impulsivnost korz Barratovu skalu impulsivnosti a rađene ja na 425 muškaraca forenzičkih pacijenata različitog stepena i patologije kriminaliteta.²¹

Koncept brzog odgovora neplanirane impulzivnosti uključuje nekoliko spekata aktuelnog ponašanja i to brzo donošenje odluke, nemogućnost suzdržavanja od djelovanja i aktivnost bez obzira na posljedice po Lane i sarad.²²

Sudija koji određuje mjeru prisile ima mogućnost da odredi i druge mjere osim kaznenih kojima treba da obezbjedi pravovremenost i primjenljivost zaštite od zlostavljanja što bi značilo i određivanje terapijskih mjera u smislu tretmana porodice i programa za terapijski tretman nasilnika S obzirom da se liječenje alkoholizma u rješavanju nasilja u zaštiti porodice od nasilja prema nalazima iz recentne literature pojavljuje kao metod izbora dakle kao kauzalna terapija a imajući u vidu slabu motivisanost za liječenje i neuspješnost ishoda u ovim terapijskim procedurama nameće se potreba daljeg razmatranja i razrade metodologije kazneno rehabilitacionih programa.

¹⁷ Ruiter, C, Greeven, PG.(2006). Personality disorders in a Dutch forensic psychiatry sample: convergence of interview and self-reports measures. *J.Pers Disor*, 14 (2) : 162-70.

¹⁸ Dom, G, Hulstijin, W, Sabbe B. (2006).Differences in impulsivity and sensation seeking between early-and late-onset alcoholics. *Addictive Behaviors*, 31; 298-308.

¹⁹ Hayaki, J, Stein, M, Lassar , J, Herman D, Anderson, B. (2005). Adversity among drug users: relationship to impulsivity. *Drug and Alcohol Dependence*, 78; 65-71.

²⁰ Caspi, A, Begg, D, Dickson N, Harrington, H. L, Langley, J, Moffitt T. E., & Silva, P. A. (1997). Personality differences predict health-risk behaviors in young adulthood: Evidence from a longitudinal study. *Journal of Personality and Social Psychology*, 73;1052–1063.

²¹ Haden , S, Shiva A. (2008). Trait Impulsivity in a Forensic Inpatient Sample: An Evaluation of the Barratt Impulsiveness Scale. *Behavioral Sciences and the Law*, 26: 675–690.

²² Lane , S. D, Cherek, D. R, Rhoades , H. M, Pietras, C. J, Tcheremissine , O. V. (2003). Relationships among laboratory and psychometric measures of impulsivity: Implications in substance abuse and dependence. *Addiction Disorders and Their Treatment* , 2: 33-40.

Primjena mjera obaveznog liječenja kako u zatvorenim uslovima tako i na slobodi treba da postane multisektorska aktivnost (zdravstvo, pravosuđe, socijalna zaštita) i izuzetno sofisticirana koordinisana od multisektorskih institucija i ustanova.²³

Uvođenjem psihosocijalne terapije kao posebne obaveze uz zaštitni nadzor odnosno psihosocijalnog tretmana kao zaštitne mjere u radu s počiniteljima nasilničkog ponašanja otvorena je mnogučnost nekim novim intervencijama koje su se u svijetu pokazale uspješnima u zaustavljanju i sprečavanju nasilničkog ponašanja, i u porodici specifično nasilja muškarca nad ženama . Pod pojmom psihosocijalne intervencije obično se razmatraju različiti postupci individualne i grupne psihoterapije, savjetovanja, učenja socijalnih vještina, socioterapije kriznih intervencija. Osnovno im je obilježje sistemska i planirana primjena tehnika koje su proizašle iz psiholoških načela koje provodi za to kvalifikovana osoba u cilju promjene ličnih obilježja kao što su osjećaji vrijednosti, stavovi i ponašanja koji su procijenjeni kao neprilagođeni.²⁴

Stručnjaci Vijeća Europe (1995) daju prednost na osnovi metaanalize niza evaluacijskih istraživanja dejlotovornosti pojedinih intervencija. Prednost daju kognitivno-bihejvioralnom pristupu koji po njihovom mišljenju ima najveći potencijal. Kognitivno- bihejvioralni pristup usmjeren je na to kako se pojedinac izražava kroz svoje ponašanje te specifično na njegove vještine. Usmjeren je na kontrolu impulsivnosti, nedostatak socijalnog prilagođavanja, poteškoće apstraktnog rezonovanja, nesposobnost rješavanja problema u međuljudskim odnosima i slično. Evaluacijska istraživanja u ovom području pokazala su višestruku prednost kognitivno-bihejvioralnog pristupa koji se provodi u grupnom okruženju. Riječ je o programima u kojima se radi na kontroli srdžbe integrisan s psihoedukacijom i mjenjanju uvjerenja i stavova koji dovode do nasilničkog ponašanja.²⁵

ZAKLJUČCI

1. Testiranje na MMPI testu je pokazalo da postoji statistički značajna razlika između grupe počinioca i nepočinioca kada su u pitanju crte ličnosti na nivou $P = 0,006$ na subskali psihopatske devijacije. Subskala psihopatske devijacije mjeri emocionalnu nezrelost, impulsivnost i antisocijalno ponašanje. Ovaj nalaz je potvrdio hipotezu da zavisnike o alkoholu počinioce djela karakteriše nefleksibilnost i impulsivnost na osnovu čega je moguće izvršiti i predikciju budućeg kriminogenog ponašanja. Barretova skala impulsivnosti je potvrdila statistički značajnu razliku između grupe počinioca i nepočinioca kada je u pitanju impulsivnost na nivou kognitivne impulsivnosti $P = 0,020$, motorne $P = 0,05$ i rasutosti pažnje $P = 0,05$

2. Barretova skala impulsivnosti se pokazala kao dobra u predikciji budućeg kriminogenog ponašanja.

3. Prije izricanja mjera medicinskog karaktera od strane sudije u nalazu vještačenja bi trebala biti navedena procjena ličnosti nasilnika zavisnika od alkohola koja bi bila osnov za

²³ Nastasić, P, Hrnčić, J, Brkić, M. (2011). Uloga psihijatrije u tretmanu nasilja u porodici . *Srpski arhiv za celokupno ljekarstvo* , *Časopis Srpskog lekarskog društva*.

²⁴ Losel, F (1995) . Psychosocial interventions in the criminal justice system. European Comiittee on Crime Problems. *V criminological researc*. Vol. XXXI, 79 -114.

²⁵ Dobash, R.P. (2000). Evaluating criminal justice interventions for domestic violence, *Crime & Delinquency* 46 (2) 252-270.

izricanje odgovarajuće vrste mjere. Trebalo bi da mjera traje dovoljno dugo i da je provode profesionalci obučeni za ove vrste tretmana.

4. Prema potvrđenim hipotezama u ovom istraživanju nasilnicima u porodici zavisnicima od alkohola osim izricanja mjere obaveznog liječenja zavisnosti od alkohola predlaže se i izricanje psihosocijalne mjere tj rad na kontroli bijesa.

LITERATURA

1. American Psychiatric Association. (1994). *Diagnostic and Statistical manual of mental disorders DSM IV*: Washington: DC.
2. Bailey, DS., Taylor, SP. (1991). Effects of alcohol disposition and human physical aggression. *Journal of Reaserch in Personality* 25: 334-342.
3. Caspi, A., Begg, D., Dickson, N., Harrington, H.L., Langley, J., Moffitt, T.E., & Silva, P.A. (1997). Personality differences predict health-risk behaviors in young adulthood: Evidence from a longitudinal study. *Journal of Personality and Social Psychology*, 73;1052–1063.
4. Cirillo, S., Di Blasio, P., Neugroshel, J. (1989). *Families That Abuse: Diagnosis and Therapy*. New York : W.W.Norton &Company , Incorp.
5. Council of Europe (homepage on the internet). Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence 2011. (updated 2011 May 5 ; cited 2013 Aug 15). Available from: www.conventions.coe.int/Treaty/EN/treaties/html/210.htm
6. Dobash, R.P. (2000). Evaluating criminal justice interventions for domestic violence, *Crime & Delinquency* 46 (2) 252-270.
7. Dom, G., Hulstijn, W., Sabbe, B. (2006). Differences in impulsivity and sensation seeking between early-and late-onset alcoholics. *Addictive Behaviors*, 31; 298-308.
8. Dundović, D. (2005). *Razlike u socioekonomskim, fenomenološkim i penološkim obilježjima počinitelje ubojstava intimnog partnera obzirom na spol počinitelja*. (magistarski znanstveni rad). Zagreb:Edukacijsko rehabilitacijski fakultet .
9. Haden, S., Shiva, A. (2008). Trait Impulsivity in a Forensic Inpatient Sample: An Evaluation of the Barratt Impulsiveness Scale. *Behavioral Sciences and the Law*, 26: 675–690.
10. Hayaki, J., Stein, M., Lassar, J., Herman, D., Anderson, B. (2005). Adversity among drug users: relationship to impulsivity. *Drug and Alcohol Dependence*, 78; 65-71.
11. Hubicka, B., Bergman, H. (2010). Personality traits and mental health of severe drunk drivers in Sweden. *Soc Psychiat Epidemiol.*, 45:723–731
12. Izmjene i dopune Zakona o zaštiti od nasilja u porodici, Službeni glasniku RS broj 17 /08 (stupio na snagu 6 marta 2008 godine).
13. Jeyaseelan, L., et all. (2004). *World studies of abuse in the family environment: risk factors for physical intimate partner violence: Injury Control and Safety Promotion*, 11:117-24
14. Kovčo, I. (1996). Neke karakteristike ubojstava intimnih partnera u Hrvatskoj. Zagreb: *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu.*; Vol.3:1.
15. Lane, S.D., Cherek, D.R., Rhoades, H.M., Pietras, C.J., Tcheremissine, O.V. (2003). *Relationships among laboratory and psychometric measures of impulsivity: Implications in substance abuse and dependence*. *Addiction Disorders and Their Treatment* , 2: 33-40.
16. Losel, F. (1995). Psychosocial interventions in the criminal justice system. European Comiittee on Crime Problems. *V criminological researc*. Vol. XXXI, 79 -114.
17. Nastasić, P., Hrnčić, J., Brkić, M. (2011). Uloga psihijatrije u tretmanu nasilja u porodici . *Srpski arhiv za celokupno ljekarstvo , Časopis Srpskog lekarskog društva*.
18. Poulouse, B., Srinivasan, K. (April 2009). High risk behaviours following alcohol use in alcohol dependent men. *Indian J Med Res* 129, pp. 376-381.
19. Pravilnik o načinu i mjestu sprovođenja zaštitne mjere obaveznog liječenja zavisnosti od alkohola i opojnih droga , Službeni glasnik Republike Srpske broj 97/2006.

20. Ruitter, C., Greeven, PG. (2006). Personality disorders in a Dutch forensic psychiatry sample: convergence of interview and self-reports measures. *J.Pers Disor*, 14 (2) : 162-70
21. Shepard, M. (1993). *Evaluating domestic abuse programs*. In E.Pence and M. Paymar (Eds.), Education Groups for Men who Batter: The Duluth Model . New York: Springer. pp. 163-168
22. Sloan, F.A., Stont, E.M., Whetten- Goldstein, K., Liang, L. (2000). *Drinkers, drivers and bartenders: balancing privat choices and public accountability*. Chicago: University of Chicago Press.
23. Zakon o zaštiti od nasilja u porodici, Službeni glasnik Republike Srpske broj 118/05 (stupio na snagu 1 januara 2006 godine).

Nera Zivlak-Radulović, PHD

Law College, Pan-European University APEIRON, Banja Luka

The Structure of Personality as a Predictor of Criminal Behavior of Patient Dependent on Alcohol

Abstract: The research was conducted at the Department of Addictions of the Psychiatry Clinic in BanjaLuka in 2011/2012. It included two groups of examinees. One group was Experimental N (50) which consisted of alcohol addicts who had committed crime and misdemeanor offenses and the second one was a control group N (50) which consisted of alcohol addicts who had not committed these acts. The perpetrators of domestic violence are often treated at the Psychiatry Clinic following the Court verdict.

The aim of the research is to study personality characteristics of alcohol addicts from these stand points: 1) What are the personality characteristics of alcohol addicts. 2) What are the personality specificities of alcohol addicts who have committed criminal acts or offenses and alcohol addicts who have not committed criminal acts and offenses. 3) Can the personality characteristics of alcohol addicts be taken into account indrawing up treatment guidelines for the prevention of relapse of criminal behavior and suggesting possible ways of sanctioning through the legal system.

The research was conducted at the Department of Addictions of the Psychiatry Clinic in BanjaLuka in 2011/2012. It included two groups of examinees. One group was Experimental N (50) which consisted of alcohol addicts who had committed crime and misdemeanor offenses and the second one was a control group N (50) which consisted of alcohol addicts who had not committed these acts. The perpetrators of domestic violence are often treated at the Psychiatry Clinic following the Court verdict.

The results showed that the offenders differ from non-offenders in the fact that they start drinking earlier, and they have a statistically significant difference in many categories of sociopathic characteristics in terms of problems in school, conflicts with law, conflicts within the family, and more often show aggression.

Analysis of the personality characteristics shows statistical significance at the subscale of psychopathic deviation for the perpetrators.

Category of offenders is significantly more impulsive than non-offenders under all three components of impulsiveness: cognitive, motor and dispersal of attention.

Everything mentioned above indicates the need for early prevention of alcohol and work with high-risk populations. On the other hand, there should be a better secondary prevention where, besides treating alcohol dependence, a group of perpetrators has a need for psychosocial treatment of anger control.